

GEBRUIK VAN CHECKLIST “RIJVAARDIGHEID OUDEREN”

GROOTSCHALIGE CAMPAGNE VOOR 65+ AUTOBESTUURDERS

ARIANE CUENEN, ONDERZOEKER INSTITUUT VOOR MOBILITEIT (IMOB-UHASSELT)

SOFIE BOETS, ONDERZOEKER BELGISCH INSTITUUT VOOR DE VERKEERSVEILIGHEID (BIVV)

RIJGESCHIKTHEID VAN OUDEREN

Door de vergrijzing zal tegen 2030 meer dan 25% van de autobestuurders in België 65 jaar of ouder zijn. Met veroudering is er een stijging in ongevallenrisico (Martensen, 2014). Dit verhoogd risico wordt verklaard door de hogere lichamelijke kwetsbaarheid en leeftijds- of ziekte-gerelateerde ontwikkelingen. Ook het feit dat ouderen minder afstand afleggen en daardoor een hoger risico per afgelegde kilometer hebben, is een verklaring.

Rijgeschiktheidsprocedure in België

In de huidige procedure hanteren artsen bij (een vermoeden van) verminderde rijgeschiktheid wettelijk bepaalde medische criteria om rijgeschiktheid te beoordelen en in geval van twijfel (alsook in een aantal verplichte gevallen) wordt er doorverwezen naar het Centrum voor Rijgeschiktheid en voertuigAanpassing (CARA). De laatste jaren is er veel aandacht voor een getrapte of gefaseerd systeem van screening en beoordeling van rijgeschiktheid. In dit systeem neemt de complexiteit van testen toe om potentiële risico-bestuurders vroegtijdig te detecteren en om te

assisteren in het beoordelings- en doorverwijzingsbeleid. Een getrapte benadering wordt gerechtvaardigd door het feit dat de oudere bestuurderspopulatie erg heterogeen is en er geen bewijs is dat leeftijdsgebaseerde rijgeschiktheidsevaluatie en/of -(her)keuring kosteneffectief is. De leeftijd van een oudere autobestuurder zegt immers maar weinig over zijn of haar rijgeschiktheid. De mentale en fysieke vaardigheden blijken veel belangrijker te zijn in het verklaren van de rijprestaties. Achteruitgang van deze vaardigheden kan het gevolg zijn van veroudering, maar ook van bepaalde medische aandoeningen.

In een getrapte systeem kan een eerste trap bestaan uit een zelf-evaluatievragenlijst (bijv. checklist), een tweede trap uit een set van klinische testen (bijv. mentale en fysieke testen) en een derde trap uit een rijtest.

Waarom een checklist?

Uit de literatuur blijkt dat zelf-evaluatievragenlijsten zoals een checklist waardevol kunnen zijn in het vergroten van het bewustzijn van bestuurders m.b.t. hun vaardigheden en problemen. Een beter inzicht in verminderde vaardigheden gecombineerd met advies over compensatiemogelijkheden wordt verondersteld de zelfregulerende aanpassing van rijpatronen en -gedrag te ondersteunen (Parkes & Medina, 2013). Het is belangrijk op te merken dat de checklist geen klinische evaluatie kan vervangen of een uitspraak kan doen of iemand rijgeschikt is of niet. De checklist beoogt vooral een sensibiliserend effect en kan helpen om het probleem bespreekbaar te maken. Indien nodig kan naar een oplossing worden gezocht zodat ouderen zo lang mogelijk veilig kunnen blijven autorijden en aan het verkeer kunnen blijven deelnemen, want mobiliteit is belangrijk voor de kwaliteit van leven.

CHECKLIST 65+ BESTUURDER: HOE RIJVAARDIG BENT U?

Alhoewel een checklist gebruikelijk is in verschillende landen om een eerste indicatie van rijgeschiktheid te verkrijgen, bestond er tot voor kort geen checklist in België. Het BIVV en het IMOB-UHasselt bundelden de krachten voor de realisatie van een sensibiliserende checklist voor de rijvaardigheid van oudere autobestuurders in België. Deze werd op 1 oktober 2014 in samenwerking met onder andere seniorenverenigingen, ziekenfondsen en steden en gemeenten gelanceerd binnen een grootschalige

universiteit
UHasselt | imob | BIVV
INSTITUUT VOOR VERKEERSVEILIGHEID

campagne naar het brede publiek toe.

De "Drivers 65 Plus" checklist van de "American Automobile Association - Foundation for Traffic Safety" (AAAFS, 2013) is geselecteerd aan de hand van verschillende criteria.

Dit is een korte checklist waarbij de score gemakkelijk te berekenen is, bestaande uit zowel een papieren als online versie. Op basis van 15 vragen kan een oudere persoon zelf een inschatting maken of hij of zij een risico zou kunnen lopen of vormen als bestuurder in het verkeer. Deze checklist kan eventueel ook gebruikt worden door verwanten van de oudere persoon. De vragen zijn gerelateerd aan: (1) kennis van verkeersregels, rijgedrag en gewoontes, (2) moeilijkheden in bepaalde verkeerssituaties (bijv.

kruispunten), (3) medische aspecten (bijv. medicijngebruik), en (4) verkeersovertredingen en -ongevallen. Bij elke vraag zijn er 3 antwoordopties: (bijna) altijd, soms, (bijna) nooit. De eindscore kan vallen in één van de drie categorieën: Ok, Let op, Stop. Daarnaast worden praktische tips en aanbevelingen voor veilig rijden aangeboden. De checklist is vertaald in het Nederlands, Frans en Duits. Een teststudie is uitgevoerd om de gebruiksvriendelijkheid te onderzoeken.

RESULTATEN ONLINE CHECKLIST

Eén jaar na de lancering hadden reeds 24.905 ouderen de online checklist ingevuld. Binnen deze groep viel 42% in de categorie 'Ok', 53% in de categorie 'Let op' en 5% in de categorie 'Stop'.

Vragen waar ouderen doorgaans het meest risicovol op scoren

- Ik denk dat ik langzamer reageer dan vroeger in gevaarlijke verkeerssituaties.
- Wanneer ik echt van streek ben, heeft dit een effect op mijn rijden.
- Ik bespreek met mijn arts of apotheker of en hoe de medicatie die ik neem mijn rijvaardigheid beïnvloedt.

RELATIE CHECKLIST EN RIJVAARDIGHEID/RIJGESCHIKTHEID

In het kader van verder onderzoek hebben 123 ouderen die de papieren checklist invulden, ook een rit gereden op de weg. Deze personen hadden een gemiddelde leeftijd van 78 jaar. Binnen deze

groep viel 39% in de categorie 'Ok', 54,5% in de categorie 'Let op' en 6,5% in de categorie 'Stop'.

Relatie checklist en rijvaardigheid

Rijvaardigheid werd gescoord met de Vlaamse versie van de 'Test Ride for Investigating Practical fitness-to-drive' (TRIP, Akinwuntan et al., 2005). Er was een significante correlatie tussen de score op de checklist en de score op de TRIP: hoe beter de score op de checklist, hoe beter de rijvaardigheid.

Relatie checklist en rijgeschiktheid

CARA maakte bij deze ouderen een beslissing over rijgeschiktheid. Personen die rijgeschikt werden verklaard door CARA, hadden ook een betere score op de checklist.

REFERENTIES

- Akinwuntan, A.E., De Weerd, W., Feys, H., Pauwels, J., Baten, G., Arno, P., Kiekens, C. (2005) The validity of a road test after stroke. Arch Phys Med Rehabil. 2005;86:421-426.
- American Automobile Association - Foundation for Traffic Safety. Booklet: www.aaafoundation.org/sites/default/files/driver65.pdf ; Online tool: www.aaafoundation.org/node/153/take
- Martensen, H. (2014). Senioren in het verkeer. Mobiliteit en verkeersveiligheid van ouderen in België. Brussel: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid. Beschikbaar op: http://bivv.be/frontend/files/userfiles/files/2014R14_Senioren_in_het_verkeer.pdf
- Parkes, L., Medina, F. (2013) Driving Choices for the Older Motorist The role of self-assessment tools. Transport Research Laboratory (TRL), February 2013. Royal Automobile Club Foundation for Motoring. Beschikbaar op: www.racfoundation.org/assets/rac_foundation/content/downloadables/driving_choices_for_the_older_motorist_lang_parkes_and_fernandez_medina_0213.pdf